

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ผ่านมุมมองเชิงภูมิศาสตร์ กรณีศึกษา นิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา *

The Study of Factors Affecting Learning Behaviors through Geographical Perspective: A Case Study of Social Studies Students Program, Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

นราธร สายเส็ง (Naratorn Saiseng)**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และ 2) เพื่อศึกษา แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ส่วนแรกใช้วิธีการเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนิสิตชั้นปีที่ 1 – 4 จำนวน 200 คน และส่วนที่สองใช้วิธีการเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จัดสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา อาจารย์ผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา การวิจัยนี้ใช้เทคนิคการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยอาศัยแนวคิดทางภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ และแนวคิดทางการศึกษา เพื่อเป็นกุญแจสำคัญในการหาคำตอบ

ผลการวิจัยพบว่า ระดับของปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตสูงกว่าระดับของปัจจัยภายใน (ปัจจัยภายนอกมีค่าเฉลี่ยรวม 3.91 , ปัจจัยภายในที่มีค่าเฉลี่ยรวม 3.71) เมื่อพิจารณาระดับของปัจจัยภายนอกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x} = 4.32$) รองลงมาคือด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อนิสิต ($\bar{x} = 3.88$) ด้านการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.81$) และด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ($\bar{x} = 3.63$) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาระดับของปัจจัยภายในเป็นรายด้านพบว่า ด้านความคิดและความคาดหวังต่อการเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x} = 3.97$) รองลงมาคือ ด้านสภาพทั่วไปของนิสิตเกี่ยวกับการเรียน ($\bar{x} = 3.73$) และด้านพฤติกรรมการเรียนของนิสิต ($\bar{x} = 3.42$) ตามลำดับ ดังนั้นปัจจัยภายนอกจึงเป็นตัวกำหนดปัจจัยภายในอีกต่อหนึ่ง ผลการวิจัยเผยให้เห็นว่าปัจจัยภายนอกด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกันกับปัจจัยภายในด้านความคิดและความคาดหวังต่อการเรียน รวมถึงด้านอื่นๆ ตามมา ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตที่แตกต่างกัน สาเหตุที่ปัจจัยภายนอกด้านครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการ

* บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ

This article aims publishing academic knowledge

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

E-mail: naratorn.saiseng@gmail.com

Instructor of Social Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

เรียนรู้ของนิสิตมากที่สุดเนื่องจาก ปัจจัยภายนอกมีองค์ประกอบที่ทำให้นิสิตสามารถดำเนินการเรียนได้อย่างปกติ ได้แก่ การที่ครอบครัวเข้าใจในตัวนิสิต การเปิดโอกาสให้นิสิตเรียนรู้ตามความสนใจ และความพร้อมในการสนับสนุนการเรียนของนิสิตไม่ว่าจะเป็นด้านค่าใช้จ่ายในการเรียน ค่าเทอม ค่ากิจกรรม ตลอดจนค่าการใช้ชีวิตระหว่างเรียน ดังนั้นปัจจัยภายนอกด้านครอบครัวจึงมีความสำคัญอย่างมาก ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

ส่วนแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พบว่า ควรมีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเวลาและสถานที่ อันอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ พื้นที่แห่งการเรียนรู้ต้องอยู่ในสถานะที่ไม่กดดัน มีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย (เหมือนกับบ้าน: คุ้นชิน ผูกพัน) และต้องมีการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการผลิตสร้างความหมายให้กับพื้นที่ (Production of Space) ใน 3 ลักษณะคือ 1) การสร้างภาพตัวแทนของพื้นที่ (Representations of Space) โดยสร้างวาทกรรมผ่านสัญญาณให้เกิดเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ 2) ใช้ปฏิบัติการทางพื้นที่ (Spatial Practice) โดยนำเอาพื้นที่มีทัศนของภาพตัวแทนที่เชื่อมโยงกับพื้นที่เชิงการรับรู้ พื้นที่ความคิด พร้อมทั้งสร้าง ภูมิทัศน์ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ (พื้นที่สามารถกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ได้) และ 3) เมื่อภาพตัวแทนของพื้นที่ผสมผสานร่วมกันกับปฏิบัติการทางพื้นที่จะนำไปสู่พื้นที่ที่เป็นตัวแทน (Representational Space) เกิดเป็นพลังขับเคลื่อนสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้นมาได้ อีกทั้งพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตยังมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการแปรเปลี่ยนพื้นที่ให้กลายเป็นถิ่นที่ ขอบเขตการเรียนรู้ถูกขยายออกไปเรื่อยๆ เปรียบเสมือนกล่องการเรียนรู้ที่กำลังหมุนเคลื่อนตัวไปข้างหน้าพร้อมทั้งเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และสะสมความผูกพันเกิดเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ในแบบฉบับของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้นทิศทางการพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตจึงขึ้นอยู่กับการประสานงานของแต่ละปัจจัยอย่างแบบสนิทไม่ว่าจะเป็น พื้นที่การเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และการสนับสนุนจากครอบครัว เป็นสำคัญ

คำสำคัญ: พฤติกรรมการเรียนรู้ , มุมมองเชิงภูมิศาสตร์, ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่การเรียนรู้

Abstract

This research aims: (1) to study the level of factors affecting the learning behaviour of the students of the social study program, the Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University; and (2) to formulate a guideline for organizing learning activities that suit these students the most. The research employs the mixed method; namely, the first part uses the quantitative method involving the use of questionnaires for collecting the data from the sample groups of 200 first to fourth year students while the second part uses the qualitative method involving indepth interviews, as well as group discussion, with the principal informants, i.e. the social studies students, lecturers, and others concerned with educational

administration. This research employs descriptive analytics which involves the application of geographical, social scientific, as well as educational, concepts as key to solution.

The research reveals that the level of external factors have more effect on the students' learning behaviour than the level of internal ones (the former yields the combined mean value of 3.91 while the latter 3.71). The aspect by aspect consideration of the level of external factors reveals that family factors have the most effect on the students' learning behaviour ($\bar{x} = 4.32$), followed by personal factors ($\bar{x} = 3.88$), then learning and teaching factors ($\bar{x} = 3.81$), and lastly the geographical and environmental factors ($\bar{x} = 3.63$). The aspect by aspect consideration of the level of internal factors reveals that students' views and expectations on learning have the highest average ($\bar{x} = 3.97$), followed by the students' learning condition ($\bar{x} = 3.73$), and lastly the students' behavior ($\bar{x} = 3.42$). Therefore, the external factors determine the internal ones. In addition, the research demonstrates that the family factors have a continuous relations to the students' views and and expectations on the learning and other aspects enumerated above, resulting in the students' different learning behaviors. The family factors affect the students' learning behaviors the most due since the external factors comprise many components, namely, perceptive family, freedom to choose what to learn according to their interests, and their financial supports such as tuition fees, activity fees, and personal allowances. Therefore, the family factors are the most influential in determining the students' learning behaviors in one way or another.

The guideline recommended for organizing learning activities that suit the social studies students, are: these activities have to be organized relative to specificity of the power relation in different places and occasions; the learning space has to be free from pressures and has relaxing atmosphere (like home: familiarity and bondage); and this learning space has to be developed into learning society. The implementation of this shall begin with the production of space, which comprises three aspects: (1) Representations of space, which involves producing discourses through symbols into learning space; (2) Spatial practice, which involves the use of the conceptual space produced by the above – mentioned representations in connection with perceptual space, thinking space, as well as the creation of learning – friendly landscape (space can determine learning); (3) the combination of the representations of space and the spatial practice brings about the potential to create learning society. In addition, the students' learning behaviour is also related to the transformation of space into place. The students' scope of learning is more and more extended like the wheel of learning that moves forward with the ever – increasing knowledge, experience and bondage, which will bring about the

learning behaviour unique to the social studies students. Therefore, the direction for the students' learning behaviors depends upon the seamless coordination of all the factors such as learning space, forms of learning organization, and the support from the family.

Keywords: Learning Behaviors, Geographical Perspective, Spatial Relationships

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของ การศึกษา ว่าหมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการ จัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ฉะนั้นการศึกษา จึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างมาก เพื่อพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ ให้มีศักยภาพและพร้อมเข้าสู่การแข่งขันในเวทีระดับโลก แต่จากข้อมูลเปรียบเทียบดัชนี คุณภาพการศึกษาในรายงาน Global Competitive Report 2014-2015 (Schwab, 2014: 452-460) ในการ ประชุมเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) พบข้อมูลที่น่ากังวลถึง 2 ส่วนคือ 1) คุณภาพการศึกษาขั้น พื้นฐานของไทยอยู่ในอันดับ 6 ของประเทศอาเซียน และอยู่ในอันดับ 90 ของโลกจาก 144 ประเทศ และ 2) คุณภาพระบบอุดมศึกษาของไทยอยู่ในอันดับที่ 6 ของประเทศอาเซียน และอยู่ในอันดับที่ 87 ของโลกจาก 144 ประเทศ ทั้งนี้ผลดังกล่าวได้สะท้อนภาพการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งจะต้องหาปัจจัยเชิงสาเหตุว่าแท้จริง แล้ว เกิดจากอะไร

แน่นอนว่านักการศึกษาของไทยพยายามทุกวิถีทางเพื่อพัฒนาการศึกษาให้ดีขึ้นเทียบเคียงกับประเทศ ที่พัฒนาแล้ว มีการคิดค้นรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประยุกต์เทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้ใน การเรียนการสอน คำถามคือว่า เรามีเครื่องมือที่ดีขึ้น มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายขึ้น แต่ทำไม ผลสะท้อนกลับมา ผู้เรียน/เด็กไทยจึงคิดไม่เป็น แก้ปัญหาไม่ได้ มีทัศนคติการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป (มุมมองเชิงลบ ต่อการศึกษา) รวมไปถึงผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติและระดับนานาชาติก็อยู่ในอันดับรั้งท้าย ซึ่งจากปัญหาทางการศึกษาที่ปรากฏขึ้น เราเน้นความสำคัญในระดับโครงสร้างหลักมากไป มีมุมมองแบบนก (Bird Eye View) มองมุมกว้างแบบปฏิฐานนิยม (Positivistic) จนหลงลืมรายละเอียดเล็กๆ ภายในที่อาจจะต้อง ทำการแก้ไขเสียก่อน สิ่งที่เราควรตั้งคำถามต่อการศึกษาอันดับแรก ณ ขณะนี้คือ เราควรจัดการศึกษาตามความ ต้องการที่อยากให้เป็น หรือเราควรจัดการศึกษาตามที่เราควรจะเป็น (Normative Education?)

ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมรับฟังการสัมมนาทางการศึกษาหลายแห่ง และมักกล่าวตั้งคำถามเชิง เปรียบเทียบเหมือนๆ กันว่า “ทำไมเด็กรุ่นใหม่ให้ความสนใจในการเรียนน้อย เมื่อเทียบกับเด็กในรุ่นก่อน ” จากคำถามดังกล่าว จึงเป็นที่มาของความสนใจในการศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการเรียนรู้หรือ พฤติกรรมทางการเรียนที่เปลี่ยนไปของผู้เรียนและเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงได้ทบทวนงานวิจัย ทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวในช่วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมาและค้นหาข้อมูลในเครือข่ายห้องสมุดใน

ประเทศไทย (ThaiLIS) โดยสำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า รูปแบบการวิจัยเป็นการปรับแต่ง แก้ไข หรือเปลี่ยนพื้นที่ในการศึกษา ใช้วิธีการและแนวคิดแบบเก่าในการอธิบายบริบทใหม่ที่เปลี่ยนไป และโดยส่วนใหญ่มักสนใจผลลัพธ์หรือผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามากกว่ากระบวนการที่เข้าใจบริบทของผู้เรียนและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้เองจึงมีความพยายามที่จะทบทวนและเสนอแง่มุมเพิ่มเติมในการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ โดยประยุกต์แนวคิดทางภูมิศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายปรากฏการณ์ทางการศึกษาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้อาจมีข้อสงสัยว่าภูมิศาสตร์สามารถศึกษาเรื่องแบบนี้ได้ด้วยหรือ และจะมีการอธิบายอย่างไร? เพราะโดยความเข้าใจของคนทั่วไปแล้วไม่น่าจะเกี่ยวข้องได้ ในอดีตภูมิศาสตร์มีรูปแบบการศึกษาแบบปฏิฐานนิยม คือศึกษา ทำความเข้าใจลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางพื้นที่ และปรากฏการณ์ต่างๆตามที่ปรากฏ แต่ปัจจุบันการศึกษาทางภูมิศาสตร์มีความก้าวหน้าอย่างมาก และได้พัฒนารูปแบบการศึกษาเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับพื้นที่ (สิ่งแวดล้อม) หรือที่เรียกว่าภูมิศาสตร์มนุษย์ (Human Geography) เป็นการทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ทางพื้นที่ (Spatial Relationship) มากกว่าสิ่งที่ปรากฏ (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2549) ดังนั้นผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถทำความเข้าใจและหาคำตอบต่อประเด็นดังกล่าวผ่านมุมมองเชิงพื้นที่ได้ชัดเจนขึ้น และสามารถนำผลที่ได้ไปปรับปรุง พัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป และยังคาดหวังถึงการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ใหญ่ ยุกระดับคุณภาพทางการศึกษา และมีอันดับการศึกษาที่ดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ได้แบ่งวิธีการศึกษาเป็น 2 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1) ใช้วิธีการเชิงปริมาณได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ตามสัดส่วนของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา เทียบกับตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นระดับต่างๆ (% Confidence Level) ของ Darwin Hendel อ้างอิงจากหนังสือระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (มนัส สุวรรณ, 2549: 72-73) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน จากประชากร 420 คน ทั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนของนิสิตแต่ละชั้นปีให้เหมาะสมและเท่าเทียมกัน และส่วนที่ 2) ใช้วิธีการเชิงคุณภาพเป็นการหาคำตอบที่ใช้เพิ่มเติมคำตอบที่วิธีการเชิงปริมาณไม่สามารถหาคำตอบได้ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ นิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษาจำนวน 10 คน อาจารย์ผู้สอน จำนวน 8 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นคำถามที่มีความซับซ้อนต่อการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซึ่งบางครั้ง การค้นหาคำตอบด้วยวิธีการเชิงปริมาณไม่สามารถหาเหตุผลที่แท้จริง หรือไม่เปิดโอกาสทางความคิดให้กับนิสิต ผู้ถูกสอบถามอย่างที่เราควรจะเป็น ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องหาวิธีการหาคำตอบหรือเหตุผลที่แท้จริงหรือหลักฐานที่ ซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) ต่อคำถามเหล่านั้นด้วยวิธีการเชิงคุณภาพร่วมด้วย ทั้งนี้ได้ออกแบบเครื่องมือวิจัย เป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และส่วนที่ สองเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสังเกต (Observation) การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสำรวจ (Survey)

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือวิจัยได้มาจากการศึกษาทบทวน แนวคิด ทฤษฎี รวมไปถึงเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเป็นข้อคำถามออกมาให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยมีขั้นตอนการหา คุณภาพของเครื่องมือดังนี้ ส่วนแรก เป็นเครื่องมือเชิงปริมาณ จะสร้างแบบสอบถามและให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) ข้อคำถาม และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความ สอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ในแบบสอบถามจะมีทั้งคำถาม ปลายปิดและเปิดผสมกัน มีคำถามเพื่อเลือก (Check One Choice) คำถามที่ให้เลือกตอบได้หลายคำตอบ (Check Multiple Choice) คำถามที่ให้เลือกตอบตามน้ำหนักความสำคัญ (Weighting Question) และคำถาม แบบประเมินค่าหรือมาตราส่วน (Rating Scale) ด้วย เมื่อทำการตรวจสอบแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญแล้วจึง นำเอาแบบสอบถามดังกล่าวไปทดลองใช้ (Try Out) กับนิสิตจำนวน 40 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างชั้นปีละ 10 คน จากนั้นนำไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 และเมื่อนำผลที่ได้ไปปรับแก้ไขแบบสอบถามจึง นำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างหลังจากผ่านกระบวนการดังกล่าว ส่วนที่สองเป็นเครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) แบบ สังเกต ยึดตามประเด็นคำถามในงานวิจัย และจะทำการสังเกตซ้ำๆ เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล 2) แบบนำ สัมภาษณ์ มีประเด็นหัวข้อในการถาม ข้อมูลที่ได้อยู่ในลักษณะของการบรรยาย อธิบาย ไม่สามารถกำหนดเป็น ตัวเลขได้ คำถามที่ใช้จะเจาะลึกลงไปในแต่ละประเด็น 3) การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง ดำเนินการโดยจัดกลุ่ม นิสิตสาขาสังคมศึกษาประมาณ 4-5 คน ซึ่งมีผู้ดำเนินรายการสนทนาเป็นผู้จุดประเด็นคำถามที่เจาะจงเฉพาะ เรื่อง และคอยกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มสนทนา มีการพูดคุยโต้ตอบ และ 4) การสำรวจ เป็นการสำรวจลักษณะ ทางกายภาพของห้องเรียน ตึก อาคารเรียน รวมไปถึงภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูล ส่วนอื่นที่กล่าวมา ทั้งนี้การใช้เครื่องมือเชิงคุณภาพจะใช้หลังจากได้ข้อมูลเชิงปริมาณเสียก่อน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามจำนวน 200 ชุด สอบถามตามสัดส่วนของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษาแต่ละปี ในส่วนนี้ผู้วิจัยมีผู้ช่วยในการแจก แบบสอบถาม ที่ผ่านการอบรมและชี้แจง พร้อมทั้งอธิบายความสำคัญของการวิจัยนี้โดยละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ ครบถ้วนที่สุด มีการเลือกสถานที่ และเวลาที่แตกต่างกันในการแจกแบบสอบถาม เช่น แจกแบบสอบถามก่อน

เข้าเรียน หลังจากเรียนเสร็จ หรืออาจเป็นนอกเวลาเรียน หากมีความผิดพลาด กรอกแบบสอบถามไม่ครบถ้วน และไม่สามารถติดตามให้กลับมากรอกได้ครบ จะต้องเก็บแบบสอบถามใหม่เพื่อทดแทนชุดที่ไม่สมบูรณ์ ในส่วนที่สองคือการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนนี้ผู้วิจัยได้นำแบบนำสัมภาษณ์ สัมภาษณ์นิตโดยตรงในประเด็นที่สงสัย และต้องการได้ข้อมูลเชิงลึก การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจงเพื่อทราบประเด็นความคิดในรูปของส่วนรวม และใช้แบบสังเกตและสำรวจร่วมด้วย อย่างไรก็ตามในส่วนนี้ต้องใช้อุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เช่น กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอ และเครื่องบันทึกเสียง ซึ่งในกระบวนการเริ่มต้นก่อนการสอบถามหรือเก็บข้อมูล ต้องผ่านการอนุญาต ได้รับการยินยอม และเห็นชอบจากผู้ถูกสอบถาม

5. การนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูล

รูปแบบของการนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูลยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ และเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามในส่วนที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่าจะมีการแปลผลข้อมูลดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึงมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มาก ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง น้อย และค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง น้อยที่สุด ทั้งนี้ได้นำเสนอข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ตาราง และแผนภาพ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็น การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง และการสำรวจ ข้อมูลที่ได้จะนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดทางภูมิศาสตร์เป็นหลัก พร้อมเสริมด้วยแนวคิดทางสังคมศาสตร์ และแนวคิดทางการศึกษา เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ และตอบคำถามการวิจัยที่ว่านิสิตมีพื้นที่เชิงการรับรู้ทางการเรียนรู้หรือไม่ มีกระบวนการผลิตสร้างพื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะใด ภูมิหลังทางพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ ทิศนคติ ต่อผลการเรียนรู้ของนิสิตหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้จะวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไข

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาถึงระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ตารางที่ 1 สรุประดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้

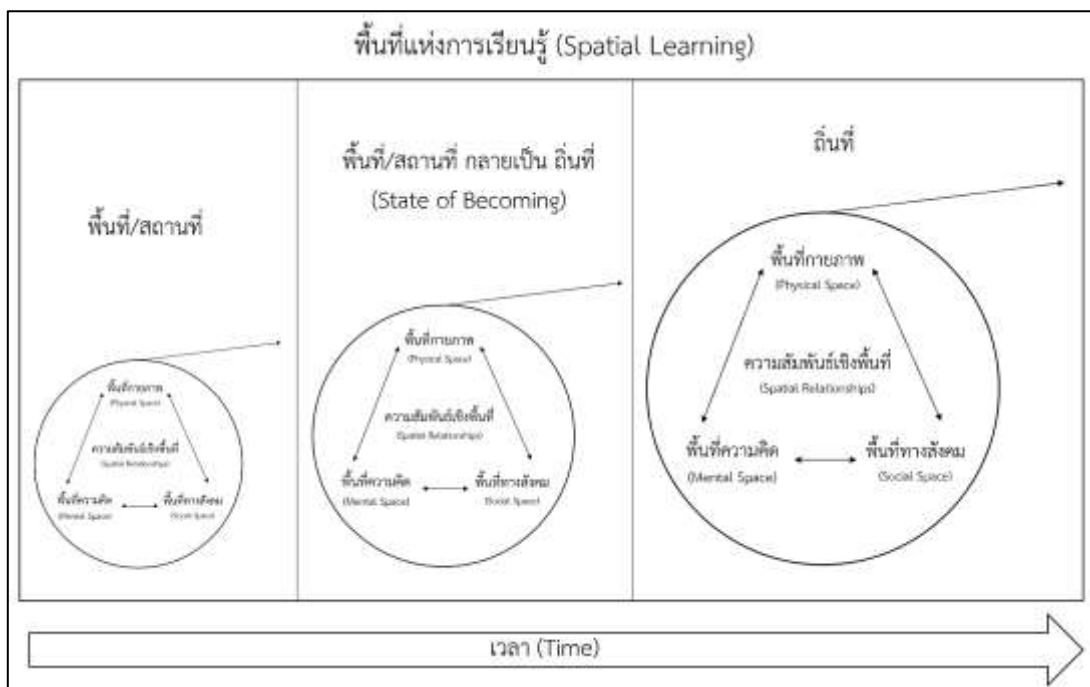
ปัจจัย (Factors)	ด้าน	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	อันดับ ภายใน ปัจจัย	อันดับ ทั้งหมด
ปัจจัย ภายใน	ด้านความคิดและความคาดหวังต่อการ เรียน	3.97	0.81	1	2
	ด้านสภาพทั่วไปของนิสิตเกี่ยวกับการ เรียน	3.73	0.78	2	5
	ด้านพฤติกรรมกรรมการเรียนของนิสิต	3.42	0.76	3	7
	รวม	3.71	0.78		

ปัจจัย (Factors)	ด้าน	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	อันดับ ภายใน ปัจจัย	อันดับ ทั้งหมด
ปัจจัย ภายนอก	ด้านครอบครัว	4.32	0.74	1	1
	ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อนิสิต	3.88	0.93	2	3
	ด้านการเรียนการสอน	3.81	0.77	3	4
	ด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม	3.63	0.93	4	6
	รวม	3.91	0.84		

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับของปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตสูงกว่าปัจจัยภายใน ถึงแม้จะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด แต่เมื่อพิจารณาถึงค่าเฉลี่ยรวมปัจจัยภายนอกมีค่าเฉลี่ย 3.91 และปัจจัยภายในมีค่าเฉลี่ย 3.71 มีค่าเฉลี่ยต่างกันอยู่ที่ 0.20 จึงสรุปได้ว่าปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้มากกว่าปัจจัยภายใน อีกทั้งเมื่อจัดเรียงอันดับจากมากไปหาน้อยแต่ละด้านภายในปัจจัย พบว่า ระดับปัจจัยภายใน ด้านความคิดและความคาดหวังต่อการเรียนสูงที่สุด ($\bar{x} = 3.97$) รองลงมาคือด้านสภาพทั่วไปของนิสิตเกี่ยวกับการเรียน ($\bar{x} = 3.73$) และด้านพฤติกรรมการเรียนของนิสิต ($\bar{x} = 3.42$) ส่วนระดับปัจจัยภายนอก ด้านครอบครัวเป็นด้านที่มีอิทธิพลสูงสุด ($\bar{x} = 4.32$) รองลงมาคือ ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อนิสิต ($\bar{x} = 3.88$) ด้านการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.81$) และด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ($\bar{x} = 3.63$) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในมุมมองภูมิศาสตร์ พบว่า เมื่อนิสิตก้าวเข้าสู่พื้นที่แห่งการเรียนรู้หรือมหาวิทยาลัย (Spatial Learning) สิ่งที่เกิดขึ้นภายในประการแรกคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) กับพื้นที่ทางความคิด (Mental Space) และพื้นที่ทางสังคม (Social Space) เกิดเป็นความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของการเรียนรู้ขึ้นมา ดังภาพประกอบที่ 1 ในระยะแรกเป็นช่วงของการปรับตัวที่ค่อนข้างยากลำบากของนิสิต การรับรู้เชิงพื้นที่อยู่ในลักษณะของการพยายามทำความเข้าใจและเรียนรู้ เมื่อระยะเวลาเพิ่มขึ้นนิสิตสามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ในพื้นที่แห่งการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้ขยายอาณาเขตให้กว้างขึ้นซึ่งได้เปิดมิติการเรียนรู้ของนิสิตเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย นิสิตเริ่มรู้สึกถึงการเป็นคนใน (Insider) ได้เข้ามาสัมผัส เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่ จึงเกิดความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่/สถานที่กับตัวนิสิตเอง ซึ่งแตกต่างจากตอนก่อนเข้ามาสู่พื้นที่แห่งการเรียนรู้ ณ ขณะนั้นนิสิตอยู่ในสถานะของคนนอก (Outsider) ดังนั้นเมื่อนิสิตเข้าสู่กระบวนการประเมินค่าหรือให้คุณค่ากับพื้นที่ซึ่งอยู่ในสภาวะของการกลายเป็น (State of Becoming) ซึ่งจะเริ่มมีความผูกพัน ค้นคว้า และสุดท้ายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้ดำเนินการต่อไปโดยอัตโนมัติตามระยะเวลาที่เพิ่มขึ้น อาณาเขตของการเรียนรู้ถูกขยายเพิ่มเติมขึ้นไปอีก พื้นที่/สถานที่ กลายเป็นถิ่นที่อยู่อย่างสมบูรณ์ ในขั้นตอนนี้นิสิตจะเข้าใจ ผูกพัน ค้นคว้า จนเกิดความรักและความห่วงหา ซึ่งอาจนำไปสู่ความภาคภูมิใจ ความภาคภูมิใจที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตด้วย ที่กล่าวเช่นนั้นเพราะ

หากนิสิตมีความรู้สึกสำนึก ผูกพัน หรือเกิดความรักต่อถิ่นที่ของการเรียนรู้นี้ สิ่งที่มาคือนิสิตจะพยายามเรียนรู้ พัฒนาตนเอง รักษาชื่อเสียง และทำให้ที่แห่งนี้ได้รับประโยชน์สูงสุดเปรียบเสมือนกับบ้าน รูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่กับการเรียนรู้ของนิสิตนั้น ไม่เพียงแต่อธิบายหรือทำความเข้าใจการเรียนรู้ในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นการเรียนรู้ภาพใหญ่ของการใช้ชีวิตบนพื้นที่แห่งการเรียนรู้อีกด้วย ดังนั้นพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของนิสิตคือผลของความสัมพันธ์เชิงพื้นที่การเรียนรู้ที่ประกอบสร้างให้เกิดความหมาย/คุณค่า หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอกที่เป็นพลังผลักดันปัจจัยภายใน ซึ่งหากมีการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมสามารถกำหนดพฤติกรรมการณ์เรียนรู้ของนิสิตให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ตามความต้องการ

ภาพประกอบที่ 1 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่กับการเรียนรู้ของนิสิต

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพควรทำความเข้าใจถึงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่กับการเรียนรู้ด้วยการฉายภาพข้างต้น ยิ่งไปกว่านั้นทางมหาวิทยาลัย คณะ และสาขาวิชาต้องดำเนินการให้สอดคล้องสัมพันธ์ไปในแนวทางเดียวกันภายใต้ขอบเขตของเวลาที่ถูกต้องและเหมาะสม สิ่งสำคัญที่สุดคือ ต้องสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการผลิตสร้าง ความหมายให้กับพื้นที่ (Production of Space) ใน 3 ลักษณะดังนี้ 1) การสร้างภาพตัวแทนของพื้นที่ (Representations of Space) โดยสร้างวาทกรรมผ่านสัญลักษณ์ให้เกิดเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ 2) ใช้ปฏิบัติการทางพื้นที่ (Spatial Practice) โดยนำเอาพื้นที่มโนทัศน์ของภาพตัวแทนที่เชื่อมโยงกับพื้นที่เชิงการรับรู้ พื้นที่ความคิด และสร้างภูมิทัศน์ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ (พื้นที่สามารถกำหนดพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ได้) และ 3) เมื่อภาพตัวแทนของพื้นที่ผสานรวมกันกับปฏิบัติการทางพื้นที่จะนำไปสู่พื้นที่ที่เป็นตัวแทน (Representational Space) เกิดเป็นพลังขับเคลื่อนการเรียนรู้อย่างอัตโนมัติ และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้นมาได้ อีกทั้งยังพบว่า พฤติกรรมการณ์เรียนรู้ของนิสิตมีความเกี่ยวข้องกับ

กระบวนการแปรเปลี่ยน พื้นที่/สถานที่ ให้กลายเป็นถิ่นที่ ชอบเขตการเรียนรู้ถูกขยายออกไปเรื่อยๆ ความรู้ ประสบการณ์ สะสมความผูกพันเกิดเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ในแบบฉบับของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษาที่มี ลักษณะเฉพาะตัว (ตามรูปแบบการจัดการ) แต่ทั้งหมดนี้จะเกิดได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ปัจจัย ด้านครอบครัวที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมอย่างเหมาะสม ตามผลการวิจัยในข้อแรกที่ชี้ชัดว่าปัจจัยภายนอกด้าน ครอบครัวเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตอีกต่อหนึ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของ นิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พบว่า ระดับของปัจจัยภายนอกมีค่าเฉลี่ยรวม 3.91 สูงกว่าระดับของปัจจัยภายในที่มีค่าเฉลี่ยรวม 3.71 หากมองถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสองปัจจัยนี้ทำให้ เห็นว่าปัจจัยภายนอกในด้านครอบครัว กอปรกับปัจจัยภายในด้านความคิดและความคาดหวังต่อการเรียน เป็นปัจจัยอันดับต้นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเรียนรู้ของนิสิต อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยด้านครอบครัวคือองค์ประกอบ สำคัญที่ส่งผลต่อความคิด ทศนคติ หรือพฤติกรรมของนิสิต ทั้งนี้เมื่อตรวจสอบผลการวิจัยเทียบเคียงกับงานวิจัย ในแนวเดียวกันพบว่า ผลการศึกษามีความสอดคล้องกัน ดังเช่นงานของ ญัตติยาภรณ์ หยกอุบล (2555: 85-102) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ปัจจัยด้านโรงเรียน ครอบครัว และตัวนักเรียน มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงคือ ปัจจัยที่ตัวนักเรียน อันเกี่ยวข้องกับเจตคติต่อ วิชาที่เรียน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ส่วนปัจจัยทางอ้อมมี 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านโรงเรียน เกี่ยวข้องกับคุณภาพ การเรียนการสอนของครู ความเป็นผู้นำด้านวิชาการของผู้บริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และ 2) ปัจจัยด้านครอบครัว เกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และ งานวิจัยของกรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (2554) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์มีอยู่ด้วยกัน 6 ปัจจัยตาม อันดับความสำคัญ คือ เพศ การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง รายได้ของผู้ปกครอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การใช้เวลาเพื่อ การเรียน และเจตคติต่อการเรียน เห็นได้ว่า จากงานวิจัยดังกล่าว มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเป็น องค์ประกอบอยู่ด้วยเสมอ แต่อาจจะไม่ใช่ปัจจัยแรกเนื่องจากขึ้นอยู่กับบริบทหรือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ผลการวิจัย ของญัตติยาภรณ์ หยกอุบล ที่พบว่าปัจจัยด้านครอบครัวเป็นเพียงปัจจัยทางอ้อมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียน ส่วนปัจจัยหลักเป็นผลมาจากตัวนักเรียน เจตคติหรือแรงจูงใจภายใน ซึ่งเป็นไปในแนวทาง เดียวกับกรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ ที่จัดอันดับปัจจัยโดยพบว่าเพศ/ปัจจัยภายนอกส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาก ที่สุด แต่รองลงมาเป็นผลมาจากการเอาใจใส่ของผู้ปกครองและรายได้ของผู้ปกครองตามลำดับ ความแตกต่าง ของผลการวิจัยชิ้นนี้คือพบว่าปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะด้านครอบครัวได้เป็นตัวกำหนดการเกิดขึ้นของปัจจัย ภายในและส่งผลต่อพฤติกรรมเรียนรู้ อีกต่อหนึ่ง แต่งานวิจัยของญัตติยาภรณ์ หยกอุบลและกรรณิการ์ ภิรมย์ รัตน์ ได้บทสรุปว่าปัจจัยภายในคือตัวกำหนดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน อย่างไรก็ตามประเด็นนี้อาจไม่ สามารถสรุปแบบชัดเจนได้ เนื่องจากตัวแปรตาม แตกต่างกันคือ พฤติกรรมการเรียนรู้ กับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน หากวิเคราะห์ในจุดนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าพฤติกรรมทางการเรียนที่ดีจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

ด้วย อาจจะแปรผันตามกันหรือแปรผกผันก็เป็นได้ ดังนั้นรูปแบบของตัวแปรต้นอาจกำหนดใกล้เคียงกันแต่ตัวแปรตามต่างกัน แต่ถึงกระนั้นผลการวิจัยดังกล่าวได้บ่งชี้จุดร่วมที่เหมือนกันคือปัจจัยทางด้านครอบครัวถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากต่อการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อนำผลการวิจัยเชิงปริมาณถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนมาตรวจสอบและศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ พบว่ามีความสอดคล้องกันในปัจจัยหลัก แต่เมื่อเจาะลึกลงไปกลับมีความแตกต่างกันในปัจจัยรองลงมาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ ซึ่งพบว่ามีผลที่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านการเรียนการสอนมาเป็นอันดับต้นๆ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอาจารย์ผู้สอนในเรื่อง รูปแบบเทคนิคการสอน การเข้าใจสภาพของผู้เรียน ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในการเรียน นิสิตให้ความเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนมีส่วนอย่างมากในการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิต เพราะนิสิตจะเห็นอาจารย์ผู้สอนเป็นแบบอย่าง เป็นผู้ชี้แนะ การชอบหรือไม่ชอบ / ความสนใจหรือไม่สนใจในการเรียนรู้จึงเกี่ยวข้องกับอาจารย์ผู้สอนทั้งสิ้น จากผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rahman, Mason and Yusof (2012) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา พบว่า แรงจูงใจและโอกาสเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ การสร้างแรงจูงใจในการเรียนขึ้นอยู่กับ การปรับเปลี่ยนวิธีการสอนของผู้สอนให้ผู้เรียนมีการฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะในการแก้ปัญหาจึงจะสามารถกระตุ้นและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Magdalena (2015) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ของนักเรียนชาวโรมาเนีย พบว่า มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยารูปแบบวิธีการสอน รวมไปถึงวิธีการเรียนรู้ นักศึกษามีพฤติกรรมการเรียนรู้ต่างกันออกไปตามอายุ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล จากงานวิจัยดังกล่าวทั้ง 2 ชิ้นจึงเป็นข้อสนับสนุนถึงความสำคัญของอาจารย์ผู้สอนที่จะต้องมีการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ปรับรูปแบบวิธีการสอนให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ต้องให้ความสนใจอย่างมาก เพราะการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการทำหน้าที่ของแต่ละส่วนให้มีคุณภาพเหมาะสมตามสภาพเวลาและสถานที่

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการผสมผสานองค์ความรู้ในหลายส่วนเพื่อศึกษาสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับเล็กไปจนถึงภาพรวมขนาดใหญ่ โดยได้นำศาสตร์ทางพื้นที่ (Spatial Science) เข้ามาเป็นตัวบทในการวิเคราะห์ด้วย ทั้งนี้ได้มีงานวิจัยทางการศึกษาที่ใช้แนวคิดทางภูมิศาสตร์มาใช้ในการศึกษาวิจัยอยู่จำนวนหนึ่งแต่ในประเทศไทยแทบไม่มีภาพมุมมองในเชิงพื้นที่ต่อทัศนศาสตร์ทางการศึกษา หรือการจัดการเรียนรู้เท่าที่ควร แต่ในต่างประเทศมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเหล่านี้อยู่บ้าง ดังจะเห็นได้จากงานของ Kenway & Youdell (2011) ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษากับภูมิศาสตร์เชิงอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า สถานที่และพื้นที่ มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกัน และแสดงออกทางกายภาพผ่านการเคลื่อนย้ายหรือปฏิสัมพันธ์บนพื้นที่เหล่านั้น งานวิจัยของ Nairn & Higgins (2011) ได้ ตอกย้ำให้เห็นว่า พื้นที่ตั้งของสถานศึกษามีผลต่อความรู้สึกที่แตกต่างกัน นโยบายของสถานศึกษา หลักสูตรทางเลือก รวมไปถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย ผนวกกับงานวิจัยของ Waktola (2015) เรื่องการแสดงผลภาพความเปลี่ยนแปลงทางพื้นที่กับความสำเร็จของผู้เรียน พบว่า ความสำเร็จของผู้เรียนนั้นมีความสัมพันธ์กับทำเลที่ตั้ง ระยะทางความใกล้ไกลระหว่างที่นั่งของผู้เรียนกับผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งมีผลต่อระดับคะแนน

การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และการเข้าชั้นเรียนด้วย ส่วนงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของ Holton (2015) ในเรื่องการปรับตัวต่อความสัมพันธ์บนพื้นที่: การตรวจสอบการพัฒนาความสัมพันธ์ของสถานที่และการรับรู้เชิงพื้นที่ของนักศึกษาชาวอังกฤษระดับอุดมศึกษา ชี้ให้เห็นว่า พื้นที่ และสถานที่ มีอิทธิพลโดยตรงต่อนักศึกษา พื้นที่ในมหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ของความกดดันไม่ว่าจะเป็น ความกดดันทางวิชาการ ความไม่ปลอดภัยในกลุ่มเพื่อน รวมไปถึงการรวมกลุ่มเพื่อทำงาน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดีพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ของชีวิต ที่มีผลต่อความรู้สึกผูกพัน หรือเป็นพื้นที่ของการแสดงออกอื่นๆ งานวิจัยต่างประเทศทั้ง 4 ชิ้นข้างต้น เผยให้เห็นถึงพื้นที่/สถานที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนได้ตั้งแต่ในห้องเรียนไปจนถึงระดับที่ใหญ่ขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยชิ้นนี้ที่แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตบนพื้นที่แห่งการเรียนรู้นี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการจัดการเชิงพื้นที่ (ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่) ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยต้องคำนึงถึงเงื่อนไขของเวลาเป็นหลักว่าต้องดำเนินการสิ่งใดก่อน-หลัง และเมื่อมองย้อนกลับไปถึงการศึกษาระดับปริญญาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิต จึงทำให้เข้าใจว่า หากเราต้องการให้นิสิตเป็นแบบใด มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างไร การสร้างภูมิทัศน์ทางกายภาพ พื้นที่ความคิด เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ได้นั้น องค์ประกอบภายนอกจะเป็นตัวส่งเสริมและสร้างแรงผลักดันภายใน ทำให้นิสิตเกิดแรงจูงใจ และเกิดการเรียนรู้ในที่สุด แต่หากเราไม่มีการจัดการเชิงพื้นที่อย่างมีคุณภาพแล้ว ปล่อยให้ให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง คงเป็นไปได้ยากที่จะเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสภาพการณ์ปัจจุบัน (กล่าวในบริบทของนิสิตสาขาวิชาสังคมในช่วงที่ทำการศึกษา) ฉะนั้นหากมุ่งพัฒนาแต่ปัจจัยภายในและละเลยปัจจัยภายนอก หรือเน้นด้านใดด้านหนึ่งในการพัฒนา การมุ่งสร้างสรรคการเรียนรู้ให้กับนิสิต รวมไปถึงคุณภาพการศึกษาที่ดี คงเป็นไปได้ยาก หากแต่ต้องดำเนินไปพร้อมๆ กันเปรียบเสมือนโลกแห่งการเรียนรู้ใบเดียวกัน ที่ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันไม่มากนัก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่องการศึกษาระดับปริญญาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ผ่านมุมมองเชิงภูมิศาสตร์ การศึกษา นิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ครั้งนี้ทำให้เข้าใจถึงปัญหา และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดังข้อเสนอต่อไปนี้

1.1 ควรมีการจัดพื้นที่/สถานที่ ห้องเรียน สภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียน อาจารย์ผู้สอนควรมีการจัดการที่นั้งเรียนของนิสิตให้เกิดการหมุนเวียน หรือมีรูปแบบที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้กับนิสิตเข้าถึงอย่างเท่าเทียม (พื้นที่สามารถกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ได้)

1.2 ควรมีการสร้างความชัดเจนในการเลือกวิชาเรียนของนิสิต เพราะเมื่อนิสิตวางแผนการเรียนล่วงหน้าโดยเลือกวิชาเรียนเองแล้ว เมื่อถึงเวลาเรียนจริง ห้องเรียนไม่เพียงพอทางสาขาวิชา /คณะ ใช้วิธีการเปลี่ยนตารางสอนนิสิตโดยพลการ ทำให้แผนการเรียนที่นิสิตวางไว้เปลี่ยนแปลงส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ และสะท้อนถึงการจัดการที่ไม่เป็นระบบของทางสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัย

1.3 ควรมีการกำกับมาตรฐานของอาจารย์ผู้สอนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ในกรณีที่มีหลายหมู่เรียน (Section) โดยเฉพาะเกณฑ์การประเมิน แต่ถ้าเป็นวิชาที่มีหมู่เรียนจำนวนน้อยไม่ควรแบ่งย่อยให้อาจารย์สอนหลายคนควรเป็นคนเดียวเพื่อไม่ให้เกิดข้อเปรียบเทียบ

1.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ควรเน้นการเข้าไปสัมผัส และฝึกปฏิบัติจริง จะทำให้นิสิตเกิดความสนใจต่อการเรียนรู้มากขึ้น อีกทั้งอาจารย์ผู้สอนควรเป็นผู้ให้คำแนะนำเกื้อหนุน (Facilitator) ใช้วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน มิใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว

1.5 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิต หากในกรณีครอบครัวไม่สามารถสนับสนุน ส่งเสริมได้อย่างที่ควรจะเป็น ทางสาขาวิชาควรมีกระบวนการในการช่วยเหลือ สำหรับนิสิตกลุ่มที่มีปัญหาเพื่อประกอบการเรียนให้ได้จนสำเร็จการศึกษาตามที่คาดหวัง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพิจารณาเงื่อนไขหรือปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยอาจใช้แนวคิดหรือมุมมองอื่นต่อการทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าว อีกทั้งควรมีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงบริบทที่กว้างขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การจัดการศึกษาของชาติ เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นเกี่ยวกับ รูปแบบการปรับตัวของนิสิต ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ของการจัดการศึกษาของสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัย รวมไปถึงการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ฯลฯ หรืออาจนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาต่อยอดในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยเจาะลึกลงไปในด้านครอบครัว หรือปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อนิสิต

2.3 หากมีความพร้อมในด้านงบประมาณและเวลา ควรศึกษาประชากรทั้งหมดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนที่สุด เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นเพียงการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทน ข้อมูลที่ได้อาจไม่ครอบคลุมและตอบคำถามได้ไม่ครบทุกประเด็น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์. (2544). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ชนิษฐา พจนานุกูล, กัมปนาท บริบูรณ์ และคมกฤช จันทร์ขจร. (2559). “รูปแบบการจัดการศึกษา ‘ห้องเรียนครอบครัว’ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.” Veridian E-Journal, Silpakorn University ปีที่ 9, ฉบับที่ 2 (เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม): 655-668.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2532). ศาสตร์ทางพื้นที่บทอ่านทางภูมิศาสตร์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2549). แนวความคิดใหม่ทางภูมิศาสตร์. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี้.

ชยา วรธนะภูติ. (2557). “ทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับนักภูมิศาสตร์ที่มองโลกแบบหอยทาก.” ใน งานวิจัยทางภูมิศาสตร์ (RESEARCH IN GEOGRAPHY), 42-55. ลีวา ผาตไธสง, บรรณาธิการ. เชียงใหม่: ลีอคอนตีไซน์เวิร์ค.

- ณัฐติยาภรณ์ หยกอุบล. (2555). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.” *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม*, (8)1, 85-102.
- ทีศนา แคมมณี. (2553). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย ศุภดิษฐ์. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนในระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีการศึกษา 2554*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธัญญภัทร์ ศิริชันราโรจน์, สกล วรเจริญศรี และปริญญา มีสุข. (2559). “การศึกษาความสัมพันธ์ของความภาคภูมิใจในตนเองและความหย่อนตัวของนักศึกษาระดับปริญญาตรี.” *Veridian E-Journal, Silpakorn University* ปีที่ 9, ฉบับที่ 2 (เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม): 715-732.
- นิตยา ประพุกธนิตสาร (2550). *ภูมิศาสตร์มนุษย์เบื้องต้น: มุมมองทางภูมิศาสตร์วัฒนธรรม*. เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิตสาร กล้าณรงค์. (2539). *ภูมิศาสตร์: ศาสตร์ที่ผสมผสานระหว่างวิทยาศาสตร์กับสังคมศาสตร์*. *วารสารปาริชาติ*, 9(1), 71-74.
- มนัส สุวรรณ. (2549). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2554). “กาล และ เทศะกับพฤติกรรมเชิงพื้นที่ของมนุษย์.” *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 36(3), 343-360.
- โยธิน แสงวดี. (ม.ป.ป.). *ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method)*. ค้นหาเมื่อ 1 กรกฎาคม 2558, จาก http://rlc.nrct.go.th/ewt_dl.php?nid=679.
- สุรพล พะยอมรัมย์. (2545). *จิตวิทยาอุตสาหกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2553). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไหมไทย ไชยพันธุ์. (2557). “จิตวิทยา: แนวคิดทฤษฎีการศึกษาการปรับพฤติกรรมในชั้นเรียน.” *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 1(1), 21-33.

ภาษาต่างประเทศ

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Berker, A. (2009). “The Impact of Internal Migration in Educational Outcomes: Evidence from Turkey.” *Economic of Education Review*. 28(6): 739-749.
- Dreyfus, H. L., & Rabinow, P. (1983). *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*. Chicago: University of Chicago Press.

- Gold, R G. (1980). **An Introduction to Behavioral Geography**. New York: Oxford University Press.
- Holton, M. (2015). “Adapting relationships with place: Investigating the evolving place attachment and “sense of place” of UK higher education students during a period of intense transition.” **Geoforum**. 59(2015), 21-29.
- Kenway, J. & Youdell, D. (2011). “The emotional geographies of education: Beginning a conversation.” **Emotion, Space and Society**. 4(2011), 131-136.
- Lefebvre, H. (1991). **The Production of Space** (Nicholson-Smith, D., Trans.). Malden: Blackwell.
- Massey, D. (1994). **Space, Place and Gender**. Cambridge: Polity Press.
- Magdalena, S. M. (2015). “The relationship of learning style, learning behavior and learning outcomes at the Romanian students.” **Procedia – Social and Behavioral Sciences**. 180(2015), 1667-1672.
- Nairn, K., & Higgins, J. (2011). “The emotional geographies of neoliberal school reforms: Spaces of refuge containment.” **Emotion, Space and Society**. 4(2011), 180-186.
- Rahman, R. A., Mason, J. H., & Yusof, Y. M. (2012). “Factors Affecting Students’ Change of Learning Behaviour.” **Procedia Social and Behavioral Sciences**. 56, 213-222.
- Rifai, N. A. (2015). “Attitude, motivation, and difficulties involved in learning the English language and factors that affect motivation in learning it.” **Procedia Social and Behavioral Sciences**. 2, 5216-5227.
- Ronald, E. N., Gabler, E. R., & Vining, W. G. (1995). **Human Geography People, Culture, and Landscapes**. New York: Saunder College Publishing.
- Schwab, K. (2014). The Global Competitiveness Report 2014-2015. **World Economic Forum**. 2014, 452-460.
- Sophonhiranraka, A., Suwannatthachoteb, P., & Ngudgratokec, S. (2015). “Factors affecting creative problem solving in the blended learning environment: a review of the literature.” **Procedia Social and Behavioral Sciences**. 174(2015), 2130-2136.
- Waktola D. K. (2015). “Visualizing the spatial dynamics of student success.” **Applied Geography**. 60(2015), 77-83.
- Walmsley, D. J., & Lewis, G. J. (1984). **Human Geography: behavioral approach**. New York: Longman.